

STRATEGII DE CERCETARE A CALITĂȚII VIEȚII

IOAN MĂRGINEAN

Two strategies of research in quality of life field are presented : self-evaluation perspective and objective perspective. They are not contradictory but complementary perspectives.

Calitatea vieții este o realitate trăită zi de zi de către fiecare. S-ar putea spune că cercetarea acesteia nu pune nici o problemă. Și totuși, cuprinderea ei într-o definiție cât de cât riguroasă și relevarea caracteristicilor sale cu referire la o anumită populație se dovedesc a fi o întreprindere nu lipsită de dificultăți. Cu altă ocazie am încercat să redăm semnificațiile atribuite conceptului de calitate a vieții, precum și un set cadru de indicatori utilizați în cercetare. Este vorba de 100 indicatori obiectivi și subiectivi grupați în 21 de dimensiuni : populația, mediul natural, așezările umane, locuința, mediul social, familia, persoana, ocuparea, viața de muncă, resursele macroeconomice pentru nivelul de trai, veniturile, consumul, serviciile, înregistrarea gospodăriei, învătămîntul, asistența sanitară, cultura, asigurările și asistența sanitară, timpul liber, mediul politic, instituțiile de stat și ordinea publică¹.

De această dată am dori să ne referim la modalitățile de cercetare a calității vieții, mai exact la două dintre acestea, respectiv la investigarea calității percepute a vieții și la determinarea zonelor de calitate a vieții. Vom aduce în atenția cititorului și unele rezultate la care se poate ajunge în fiecare caz în parte, din păcate numai pentru prima strategie dispunem de informații referitoare la România.

A. Calitatea percepută a vieții

Determinarea calității vieții prin investigarea populației și coroborarea percepțiilor acesteia cu o serie de date obiective privind familia, veniturile, tipurile de activitate, alte informații ce pot caracteriza mediul social reprezintă strategia de cercetare cea mai răspândită. Ea a stat de fapt la originea demarării cercetărilor specializate asupra calității vieții, cînd anumite informații obiective au fost supuse evaluării de către populație, concomitent cu investigarea gradului de satisfacție. S-a trecut astfel de la analizele globale ale indicatorilor sociali și economici la studiile privind calitatea vieții, capabile să furnizeze o multitudine de informații referitoare

¹ I. Mărginean, *Schiță de indicatori ai calității vieții în Calitatea Vieții*, anul 2, nr. 3-4/1991.

stinga și dreapta zonei centrale. Combinarea acestor trei poziții a condus la 6 categorii valorice, respectiv : *înalt* ; *mediu-înalt* ; *mediu* ; *valori relativ egal distribuite pe scală* (sau cel puțin pe extreme) ; *mediu-scăzut* și *scăzut*.

Percepția calității vieții

— pentru anii 1990 (N = 2050) și 1991 (N = 1502) —

Nr. ordine	Indicatorii diagnozei	1990	% 1991
<i>Grupa I Valori înalt pozitive</i>			
1.	Relațiile cu vecinii	84,7	85,9 (1)
2.	Locuința	71,1	64,0 (3)
3.	Localitatea	69,7	56,7 (4)
4.	Relațiile cu familia	65,1	82,2 (2)
5.	Starea de sănătate	63,0	53,8 (5)
6.	Mediul ambiant	53,8	51,8 (6)
<i>Grupa a II-a Valori mediu-înalte</i>			
7.	Condițiile de muncă	82,6	80,9 (7)
8.	Conducerea societății	79,9	70,8 (V, 12)
9.	Asistența sanitară	75,5	64,7 (V, 10)
10.	Aprovizionarea cu bunuri alimentare	72,9	76,1 (V, 15)
11.	Învățământul	70,7	69,9 (8)
<i>Grupa a III-a Valori medii</i>			
12.	Frecvența momentelor de bucurie	58,6	81,7 (V, 18)
<i>Grupa a IV-a Valori egal distribuite pe cele trei niveluri</i>			
13.	Administrarea localității	30-37	71,5 (V, 13)
<i>Grupa a V-a Valori mediu-scăzute</i>			
14.	Drepturile cetățenești	69,9	77,2 (17)
15.	Instituțiile publice	71,9	61,1 (9)
16.	Transportul în comun	72,6	72,6 (14)
17.	Possibilități de petrecere a timpului liber	74,7	69,9 (11)
<i>Grupa a VI-a Valori scăzute</i>			
18.	Prestări de servicii	51,2	77,1 (V, 16)
19.	Aprovizionarea cu bunuri nealimentare	57,2	51,1 (19)
20.	Veniturile gospodăriei	63,6	78,3 (20)

= 0,85 (legătură puternică $t_0 = 6,7$ $t_1 = 3,9$; $p = 0,001$)

Această grilă a permis să clasificăm indicatorii percepției calității vieții astfel : șase indicatori în grupa valorică I (cu peste 50% frecvențe în categoria înaltă a calității vieții) — relațiile cu vecinii, confortul locuinței, localitatea, relațiile din familie, starea de sănătate, mediul ambiant ; alți cinci indicatori au primit valori corespunzătoare nivelului mediu-înalt (valoarea modală de peste 50% s-a obținut prin unirea frecvențelor de răspuns de la nivelurile mediu și înalt) — condițiile de muncă, conducerea societății, asistența sanitară, aprovizionarea cu bunuri alimentare, învățământul ; un indicator a avut frecvența majoritară la nivelul mediu — momentele de bucurie în viață ; un indicator a avut valori apropiate la

cele trei niveluri — administrarea localității; patru indicatori au intrunit valori mediu-scăzute — respectarea drepturilor cetățenești, instituțiile publice, transportul în comun, posibilitățile de petrecere a timpului liber; și în fine trei indicatori au fost situați la cel mai scăzut nivel — prestările de servicii, aprovizionarea cu bunuri nealimentare, venitul gospodăriei familiale. Ce s-a întâmplat cu acești indicatori în anul 1991? Pe ansamblu se înregistrează valori mai mici pentru anul 1991 (aceeași lună — iunie) comparativ cu cercetarea din 1990. Dacă șase indicatori obțin valori mai bune în anul 1991, și numai unul trece la o categorie superioară de calitate a vieții, în schimb 13 indicatori sînt evaluați mai scăzut, din care cinci trec la o categorie inferioară, aglomerîndu-se la nivelul al V-lea, în timp ce, nivelurile III și IV rămîn fără nici un indicator (ele desemnînd valori relativ echilibrate ale distribuției). În fine un singur indicator își menține valoarea pe care o avea în anul 1990 și deci și categoria de calitate a vieții. Ultimul aspect este caracteristic însă pentru 14 indicatori, dintre care toți cei șase indicatori incluși la prima categorie de calitate a vieții, cei patru indicatori de la grupa a V-a, cîte doi de la a doua și de la ultima categorie.

Se impune o scurtă referire la indicatorul veniturile familiei. Aici datele nu sînt culese pe o scală grafică de intensitate ci pe una itemizată cu patru grade. Numai nivelul scăzut se constituie din reunirea a două variante de răspuns: venituri insuficiente, respectiv la nivelul strictului necesar; celelalte două niveluri valorice rămîn neschimbate: venituri cu puțin peste strictul necesar (considerat nivel mediu) și venituri suficiente pentru o viață corespunzătoare (nivel înalt). Dacă pentru anul 1990 nu putem face corelația cu percepția veniturilor pe o scală grafică, în anul 1991 avem această posibilitate, iar pentru ambii ani putem verifica legătura dintre nivelul declarat al veniturilor și aprecierea acestuia. Se constată în primul rînd dependența relativă a aprecierii de nivelul venitului declarat, în sensul că cei cu venituri mici apreciază într-o proporție mai însemnată că acestea sînt insuficiente, după cum cei cu venituri mari, le apreciază într-o proporție mai mare ca fiind suficiente. Pentru anul 1990, prima limită s-a situat la 1500 lei pe o persoană, iar cea de a doua la 3500 lei pe o persoană. Pentru anul 1991 limitele s-au modificat devenind 2000 lei pe o persoană, pentru prima limită și respectiv 4500 lei pe o persoană pentru cea de a doua. Cît privește relația dintre distribuțiile percepțiilor prin cele două modalități de culegere a datelor, se detasează concluzia potrivit căreia scala grafică nu corelează perfect cu scala itemizată. Distribuțiile originale la cercetarea din 1991 au fost următoarele: pentru gradul de acoperire a nevoilor gospodăriei: 27,6% — sub strictul necesar; 50,7% — la nivelul strictului necesar; 18,0% — peste strictul necesar; 2,1% — veniturile permit o viață confortabilă; iar la scala grafică: măsura în care veniturile sînt percepute ca foarte proaste — 9,7%; proaste — 24,%; satisfăcătoare — 41,1%; bune — 16,8%; foarte bune — 1,8% (non-răspunsul a însumat 3,8% și respectiv 6,6%). Prin urmare pe categorii valorice în primul caz avem de-a face cu ultima categorie (a VI-a, cu 78,3%), iar în al doilea caz cu penultima categorie (a V-a, cu 74,8%). Evaluarea pe cinci grade de intensitate relevă o situație mai favorabilă. În fapt numai aici avem de-a face cu o percepție lipsită de „constringeri”, fără nici o trimitere spre un anumit criteriu, care se referă fie la nivelul venitului, fie la măsura în care corespunde nevoilor.

În concluzie, revenind la analiza celor 20 indicatori reținem că 14 își păstrează grupa valorică, opt dintre ei înregistrând însă o scădere a frecvențelor pozitive, cinci își sporesc aceste frecvențe, iar unul se menține la același nivel. Din cei 6 indicatori care își modifică grupa valorică, cinci înregistrează scăderi de frecvență în categoria modală, iar unul o sporire a acesteia. Cum am putea interpreta rezultatele evidențiate mai sus, mai ales că valoarea coeficientului de corelație a rangurilor (ρ) indică o puternică legătură între cele două ordonări pe care le au indicatorii în anii analizați. În ierarhia constituită de la 1 la 20 numai șapte indicatori își mențin rangul avut în anul anterior. Putem însă aprecia că există stabilitate în modul în care au fost ordonați indicatorii de percepție a calității vieții, mai ales că această stabilitate se înregistrează cu precădere la extreme, la indicatorii de pe primele locuri, dar și la cei de pe ultimele. Această stabilitate relativă (este vorba de ranguri) nu poate estompa însă faptul că datele pe anul 1991 consemnează o deteriorare a calității vieții după un scurt reviriment înregistrat în anul 1990, imediat după revoluție.

Dealtfel această imagine este întărită și de alte rezultate ale diagnozei pe cei doi ani, ceea ce mărește relevanța cercetării. Astfel și indicatorul general de satisfacție în viața de zi cu zi, care pentru mulți reprezintă o expresie globală a calității vieții, înregistrează o cădere în anul 1991, comparativ cu 1990. Dacă în primul an era un indicator ce se înscria în cea de a doua grupă valorică (mediu-înalt), în anul următor decade cu o grupă valorică (ajungând la nivelul mediu). Distribuțiile arată astfel: înalt — 30,4%; mediu — 47,4%; scăzut — 21,6%, respectiv 16,7%; 56,7%; 25,8%, restul pînă la 100% reprezintă non-răspunsul pentru fiecare an.

De asemenea, luarea în considerare a temerilor populației în legătură cu condițiile de viață conduce la observația că și acestea denotă o accentuare a condițiilor nefavorabile. Sînt patru indicatori pentru care dispunem de date comparative pentru cei doi ani: șomaj, conflicte sociale, securitatea personală și creșterea prețurilor.

La trei din cei patru indicatori valorile pe anul 1991 relevă o situație mai dificilă, comparativ cu 1990. Dacă utilizăm aceleași criterii de analiză,

Temerile populației (%)

Specificație		Deloc	Puțin	Mult	NR
Șomaj	1990	48,1	32,8	15,3	3,3
	1991	34,0	25,7	36,6	3,7
Conflicte sociale	1990	18,7	40,9	38,2	2,0
	1991	18,2	40,9	39,0	1,9
Securitatea personală	1990	20,6	41,6	35,7	2,1
	1991	15,9	32,5	50,2	1,4
Creșterea prețurilor	1990	7,7	27,7	63,3	1,3
	1991	3,4	14,1	81,9	0,6

vom constata că teama de șomaj se situa în anul 1990 la a doua categorie valorică (mediu-înalt), pentru ea în anul următor să se încadreze la a patra (ambele extreme depășesc valoarea din mijlocul scalei), desemnând o creștere a îngrijorării în legătură cu efectele negative pentru ei. Securitatea personală înregistrează și ea o pierdere de clasă valorică, de la nivelul mediu-scăzut, în anul 1990, la nivelul scăzut, în anul 1991. În schimb teama de creșterea prețurilor rămâne la aceeași categorie valorică (a VI-a) dar cu frecvențe mult mai mari. Numai teama de conflicte sociale se menține la aceeași categorie valorică (mediu-scăzut) și cu frecvențe aproape identice, suficient de îngrijorătoare și ele.

După cum se observă dincolo de individualizarea sa, percepția calității vieții se dovedește a fi totuși suficient de relevantă pentru a caracteriza situațiile trăite de către populație. Nivelului mai scăzut al percepției calității vieții în anul 1991 îi corespunde apariția unor efecte negative ale modului cum se realizează tranziția, costurile sociale fiind deosebit de ridicate. Încercarea de a determina nivelul calității vieții pentru anumite categorii de populație este și ea marcată de subiectivitatea percepției. Oare diferențele ce s-ar putea constata își au sursa în diferențierile de percepție sau în condițiile de viață ale categoriilor respective? Sau dacă percepțiile nu se diferențiază, avem de-a face cu același nivel al calității vieții? După cum s-ar putea ca percepțiile să redea o situație exact invers decît este. Un grup defavorizat, cu așteptări mai mici, relevă un nivel ce poate fi judecat ca fiind acceptabil. Pe cînd un alt grup se poate percepe într-o situație mai defavorabilă decît în realitate. În cazul unor grupuri de acest fel nu mai avem de-a face cu o anumită echilibrare datorată anulării erorilor ca în cazul eșantioanelor generale. Cu atît mai mult sînt de preferat evaluările bazate pe diferențiere mai mare. Cercetările întreprinse în cadrul institutului nostru au relevat anumite particularități ale calității vieții pentru anumite categorii de populație constituite după criteriu rezidențial, profesional sau de vîrstă, ceea ce este oarecum de așteptat, dar totodată s-au înregistrat și diferențieri ale percepției calității vieții de către bărbați și femei. Dat fiind faptul că nu s-a efectuat un studiu pe cupluri pentru a putea urmări personalizarea percepției acelorași condiții de viață specifice familiei, este dificil să formulăm o concluzie definitivă. S-ar părea totuși că femeile tind să evalueze calitatea vieții la un nivel mai scăzut. Aceasta se explică nu numai prin faptul că ele sînt mai apropiate de realitățile vieții de zi cu zi din gospodărie, ci și prin alte cauze, constînd într-un nivel mai scăzut al veniturilor, frecvența mai mare a femeilor care își cresc singure copiii (familiile monoparentale) etc. Nu poate fi exclus nici un nivel mai înalt al așteptărilor și deci o percepție mai defavorabilă a calității vieții, probat de altfel în cazul aprecierii unor elemente care nu privesc în mod strict persoana și mediul de viață imediat (ce se poate particulariza) ci mediul social mai general (comun unor mari categorii de populație), inclusiv cel macrosocial.

Dacă analizăm diferențierile prin prisma semnificației statistice în marea majoritate a cazurilor vom constata deosebiri în ceea ce privește percepțiile calității vieții de către anumite categorii de populație. Categoriile de calitate a vieții constituite după frecvența majoritară ne permit însă să restrîngem mult aria diferențierilor la ceea ce este esențial. Așa de exemplu pentru diagnoză pe anul 1991, femeile ($N = 691$) se înscriu într-o categorie inferioară de calitate a vieții, față de situație pe totalul

populației, la trei indicatori din cei 25 prezentați anterior (starea de sănătate, teama de șomaj și pentru securitatea personală), în timp ce bărbații ($N = 811$) indică o valoare mai scăzută pentru un indicator (calitatea asistenței medicale). Cât privește vârsta, este de consemnat faptul că adesea statutul socio-economic se diferențiază după acest criteriu: tinerii aflați la începutul activității, al întemeierii căminului; bătrînii cu lipsuri materiale, care trăiesc în izolare, cu stare de sănătate precară. Dincolo însă de nivelul strict statistic al diferențierilor, categoriile de calitate a vieții nu relevă particularizări importante pentru tineri (18–30 ani, $N = 368$) decît în două cazuri cînd percep valori superioare situației generale (asistența medicală, aprovizionarea cu bunuri nealimentare). Persoanele adulte (31–60 ani, $N = 966$) urmează îndeaproape paternul general. În schimb persoanele în vîrstă (peste 60 ani, $N = 168$) se detașează printr-o percepție mai favorabilă a calității vieții, la nu mai puțin de șapte indicatori (administrarea localității, respectarea drepturilor cetățenești, conducerea societății, asistența medicală, funcționarea instituțiilor publice, lipsa teamei de șomaj) și un singur indicator îl plasează la o categorie inferioară celorlalți (starea de sănătate, căruia i se acordă penultima valoare – V, pe cînd ceilalți îl situează la prima grupă valorică). Este vorba aici atît de aspecte oarecum firești situației reale a persoanelor vîrstnice, dar și de o anumită precauție în aprecierea critică a unor aspecte care țin de activitatea unor instituții.

La rîndul său mediul rezidențial introduce o variație importantă a calității vieții. Populația din urban ($N = 824$) are o evaluare mai negativă. La cinci indicatori se plasează în categorii valorice inferioare celor din mediul rural ($N = 678$): (calitatea mediului natural, asistența medicală, transportul în comun, administrarea localității, securitatea personală) și numai la doi indicatori se înscriu cu o evaluare mai bună (aprovizionarea cu produse nealimentare, frecvența momentelor de bucurie).

Criteriul profesional aduce elemente suplimentare, unele surprinzătoare, atîta timp, cit de exemplu, țărani ($N = 230$) au percepția cea mai favorabilă a calității vieții (din cei 25 indicatori analizați, înscriu 7 la cea mai înaltă grupă valorică și 8 la a doua); urmează întreprinzătorii particulari ($N = 88$) tot cu 7 indicatori situați la prima grupă valorică, dar cu trei indicatori la cea de a doua grupă; apoi funcționarii ($N = 98$) cu șapte și respectiv un indicator la primele grupe valorice; pensionarii ($N = 107$) cu șase și respectiv trei indicatori; tehnicienii ($N = 110$) și intelectualii ($N = 154$) tot cu șase indicatori la prima grupă valorică, dar numai cu doi la cea de a doua; casnicele ($N = 99$) și ele cu șase indicatori la prima categorie dar numai cu unul la a doua; muncitorii ($N = 516$) cu cinci indicatori și respectiv cu doi; șomerii ($N = 98$) cu cinci indicatori la prima categorie și cu doi la a doua.

Se poate deci aprecia că există un înalt nivel de diferențiere a calității vieții nu numai după criteriul statistic, dar și prin luarea în considerare a unor departajări majore pe categorii de calitate a vieții. Dincolo de aceste diferențieri putem spune că sint și valori relativ apropiate în cazul unor indicatori. Este generală teama de creșterea prețurilor. Cu excepția întreprinzătorilor particulari, toți ceilalți își situează veniturile tot la ultima grupă valorică. Teama de șomaj este specifică, mai ales, șomerilor, muncitorilor, tehnicienilor și funcționarilor, tinerilor, adulților și femeilor. Se

situează la valori critice indicatori cum ar fi : aprovizionarea, prestările de servicii, transportul în comun, asistența medicală, funcționarea instituțiilor publice, posibilitățile de petrecere a timpului liber, teama de conflicte sociale, administrarea localității, conducerea societății, securitatea personală, respectarea drepturilor cetățenești. La nivel mediu este plasat gradul de satisfacție în viața de zi cu zi. Au în general valori pozitive relațiile din familie și cu vecinii, localitatea, locuința, condițiile de muncă, starea de sănătate, învățămîntul, calitatea mediului ambiant.

În judecarea utilității celor șase categorii de calitate a vieții nu ar trebui să ignorăm faptul că s-ar putea ca ele să fie insuficiente pentru o cît mai bună discriminare, fără a reveni totuși la nivelul testului de semnificație statistică pentru a nu risca să luăm drept deosebiri ceea ce s-ar datora mai degrabă întîmplării. Dacă însă în loc de 25 indicatori am analiza peste 100, cum de altfel se și procedează, luarea în considerare a unor categorii ierarhizate de calitate a vieții ar fi și mai relevantă. La o altă distribuție a frecvențelor s-ar putea constitui mai multe categorii. Teoretic pentru scalele cu 5 grade de intensitate sînt posibile 10 categorii, formate pe baza frecvențelor nivelului 5; a lui 4 + 5 și așa mai departe; 4; 3 + 4 + 5; 3; distribuție egală pe cele 5 niveluri; 1 + 2 + 3; 2; 1 + 2; 1. Eventual categoriile de calitate se pot departaja prin raportare la repartiția normală sau pe baza unor analize cluster.

Nevoia de mai multe categorii, dar totuși rămîind la un nivel comprehensibil al numărului acestora și cu diferențieri reale mai ales cînd sînt mulți indicatori, este relevantă într-un astfel de mod în cea de-a doua strategie de cercetare, la care ne vom referi.

B. Zonele de calitate a vieții

Avem de-a face de această dată cu o strategie mai complexă de cercetare a calității vieții. Ea îmbină datele de recensămînt referitoare la o anumită zonă de locuit, structura consumului de bunuri și servicii, precum și rezultatele unor anchete privind diferite aspecte de ordin social, politic, cultural.

Începutul se situează în S.U.A. odată cu introducerea codurilor poștale în 1962 (ZIP — Zone Improvement Plan), care mai tîrziu s-au dovedit a fi extrem de importante și în alte domenii, nu numai pentru expedițiile poștale, din moment ce s-a organizat culegerea de date statistice și prelucrarea lor pe zone teritoriale, în care codurile poștale reprezintă de fapt nivelul al treilea. La primul nivel se situează circumscripția de recensămînt cu 340 gospodării. La cele peste 86 milioane de gospodării existente în S.U.A. s-au creat 254.000 circumscripții. Urmează apoi 68.000 regiuni de recensămînt (cîte 1270 gospodării) și de-abia apoi zonele poștale în număr de 36.000 (cu 2320 gospodării). În fine, teritoriul țării mai este împărțit în 200 zone comerciale TV. Existența și ținerea evidenței datelor statistice, improspătarea lor, practica anchetelor de opinie, dotarea tehnică și ingeniozitatea oamenilor au condus la un sistem deosebit de interesant și util totodată de zone de calitate a vieții.

Dar să prezentăm mai întîi demersul întreprins așa cum este relatat de către Michael I. Weiss în lucrarea sa intitulată „The Clustering of

America", apărută în anul 1989¹. În anul 1974 un cercetător social, Jonathan Robin, devenit mai apoi om de afaceri prin utilizarea creației sale și cunoscut ca „rege al codului poștal”, a fost cel care a pus în relație codul poștal cu o serie de date demografice, sociale, ocupaționale, obținute din recensământul populației, precum și cu date privind consumul de bunuri și servicii. Prelucrarea informațiilor prin procedeul cluster a condus la 40 tipuri de stiluri de viață. El pretindea a putea spune ce mănincă, ce bea, ce mașină conduce și chiar ce opțiuni politice are o persoană ce aparține unui anumit stil de viață. Autorul PRIZM (Potential Rating Index for Zip Market) a înființat o companie, imitat apoi de alții, ce furnizează informații clienților pentru a-și plasa produsele, de la automobile la ziare și chiar pentru a-și organiza campaniile electorale. La rindul său, Weiss mărturisește că a fost intrigat de implicațiile culturale ale acestor 40 stiluri de viață, de acest nou mod de a privi națiunea „nu ca 50 de state ci 40 tipuri de vecinătate, fiecare cu granițe distincte, valori, obiceiuri de consum și preferințe politice (pag. XII). Sint în fapt 40 zone de calitate a vieții (ZQ — Zip Quality) ce se dovedesc în stare să „răspundă” la întrebări referitoare și la diferite alte fenomene sociale și culturale. Ele sint alcătuite din zone ale marilor aglomerări urbane, diferite arii rurale sau numai localități rurale, răspindite, deși inegal, pe întreg teritoriul țării. În acest fel se dovedește că oameni care pot locui la mii de kilometri unii de alții să aibă același tip de vecinătate, avind mai mult în comun decît cu unele persoane care locuiesc la numai cîteva kilometri de ei. Dincolo deci de faptul că alegerea unui anumit tip de mașină sau adoptarea unei anumite poziții politice pot fi puse în legătură cu acest tip de vecinătate, cum mai sint denumite zonele de calitate a vieții, cu utilitate în marketing și comunicare de masă, apare o nouă hartă a țării. Zonele de calitate a vieții sint ordonate în funcție de bunăstare, după valoarea venitului anual al gospodăriei, valoarea locuinței și nivelul pregătirii școlare, care sint relevante și pentru tipul de ocupație, așa cum a dovedit recensământul populației din anul 1987.

Citeva elemente despre aceste zone de calitate pot apărea interesante cititorului de aceea le vom reda în continuare. La primul nivel se plasează cei mai bogați — *Proprietățile sînge albastru* (Blue Blood Estates).e Unul din zece locuitori este milionar, unul din cinci cîștigă peste 100.000 dolari pe an, nivelul median al venitului anual pe gospodărie este de 70.000 dolari, valoarea mediană a locuinței este de peste 200.000 dolari (ultima valoare în gruparea cuprinsă în recensământ), 50% sint absolvenți de colegii. În totalul gospodăriilor această zonă de calitate a vieții deține 1,1% (circa 900 mii gospodării) și reprezintă vîrfurile succesului, au gusturi regale, dețin proprietăți, mașini de lux din import de unde își procură și alte bunuri, achiziționează bonuri asupra tezaurului S.U.A., merg frecvent la teatru, petrec vacanțe în locuri exotice, deși își pot permite orice sint foarte selectivi, de regulă fac mari donații mai ales pentru colegii (donațiile sint și un mijloc de a obține reduceri de impozite), nu favorizează programele sociale ale guvernului, în politică sint republicani conservatori. Pe

¹ Michael I. Weiss, *The Clustering of America*, New York, Harper and Row Publisher First Perennial Library, 1989.

harta țării zona „singelui albastru” poate fi întâlnită fie în Malibu-Beverly Hills, California, fie în Mc Lean-Virginia, sau Lake Forest-Illinois, Potomac-Maryland etc. etc. Gospodăriile se recunosc prin porțile înalte de oțel, grădini cu arbuști ornamentali bine îngrijiți, gărzi personale de pază.

Cea de a doua zonă de calitate a vieții este denumită *Bani și inteligență* (Money & Brain) — deține 0,9% din totalul gospodăriilor (circa 800 mii) jumătate din populație este absolventă de colegii și câștigă peste 50 mii dolari pe an (venitul median anual al gospodăriei este de peste 45 mii dolari), valoarea mediană a locuinței este de 150 mii dolari. Aici se includ oamenii de succes din știință, învățământ, management — intelectualitatea instărită care cumpără proprietăți luxoase, au gusturi sofisticate, fac donații pentru partidele politice, dar își păstrează independența opțiunii, unii sînt conservatori moderați, alții liberali. Locurile tipice acestei zone de calitate a vieții sînt în apropierea marilor universități și centre de știință: Georgetown — Washington D.C., Palo Alto — California, Princeton — New Jersey etc.

Cea mai numeroasă zonă, din perspectiva proporției în totalul gospodăriilor țării, este aceea a „Muncitorilor înstăriți” (6%, peste 5 milioane gospodării). Acest tip de stil de viață deține poziția a zecea în ierarhia de la 1 la 40 și aparține clasei mijlocii (muncitori de înaltă calificare, pensionari). Majoritatea locuitorilor au absolvit liceul. Câștigul realizat este între 25 și 50 mii pe an. Locuințele sînt de bună calitate (nivelul median este de 72 mii). Locuitorii din această categorie posedă mașini autohtone, au o ideologie moderată.

Cel mai puțin numeros grup îl reprezintă „Coasta urbană de aur” cu 0,5% din gospodării (circa 450 mii). Această zonă ocupă poziția a IV-a în ierarhie (fiind foarte aproape de vîrf) și este localizată în zone ale marilor orașe cum ar fi East and West Side în Manhattan, New York, West-End-Washington D.C.; Fort Dearborn, Chicago, Illinois; Rincon East, San Francisco, California. Este zona cea mai populată (cu densitate demografică mare), ocupațiile cele mai frecvente constau în activități de birou, multe persoane sînt la pensie. Este zona cu copii foarte puțini. O treime din locuitori sînt evrei. Nu posedă mașini, în schimb închiriază sau folosesc taxiul. Venitul anual pe gospodărie are mediana la nivelul a 36 mii dolari. Locuințele sînt dintre cele mai scumpe din țară (echivalează pe cele din zona marilor proprietari, cu valoare mediană de peste 200 mii dolari). În politică locuitorii acestei zone sînt liberali moderați, votează în cea mai mare parte cu Partidul democrat, se opun influenței dreptei religioase, acționează în organizații de tipul Uniunii Americane pentru Libertăți Civile, Organizația Națională a Femeilor.

La nivelul de jos al ierarhiei zonelor de calitate a vieții apare sărăcia. Penultimul grup își are o denumire ce semnifică „a-ți câștiga viața prin lucrarea terenurilor aride” (Hard Scrabble). Sînt locuitorii zonelor rurale de pe înălțimi, mici fermieri, rezervațiile indiene, imigranți latino-americani. Zona deține 1,5% din totalul gospodăriilor (1,3 milioane). Locuitorii au un nivel scăzut de educație (59% nu au absolvit liceul), câștigă sub 15 mii dolari pe an (venitul median anual al gospodăriei este de numai 12,8

mii dolari), au case de valoare scăzută (nivelul median este de 27,6 mii dolari), 12% locuind în case mobile. Comunitățile sînt mici, nu-și pot permite să suporte organizarea unui magazin, trăind de pe o zi pe alta. Locuitorii acestor zone adoptă poziții populiste.

Ultima categorie este alcătuită din persoanele beneficiare de asistență socială. Ele reprezintă 3,1% în totalul gospodăriilor din S.U.A. (adică peste 2,5 milioane de gospodării). Sînt locuitorii ghetourilor din marile orașe, o subclasă a societății alcătuită din mame beneficiare de asistență socială, tineri fără calificare, muncitori săraci, bătrîni necăjiți — oameni fără șansa de a alege, cum îi numește autorul cărții din care am extras aceste scurte referiri; 70% sînt negri, venitul median anual al gospodăriei este de 10,8 mii dolari, valoarea casei de 28,3 mii dolari; problemele care îi preocupă sînt sărăcia și găsirea unei slujbe.

Pentru a întregi imaginea, fie și sumară, despre aceste zone de calitate a vieții și semnificația lor ar mai trebui poate spus că la nivelurile superioare se situează populația care a avut succes în afaceri, cei cu educație înaltă și cu ocupații nonmanuale (white-collar jobs), printre care și militarii. Se regăsește aici însă și muncitori (blue-collar jobs). Din punct de vedere etnic, deși se dau mai puține informații, se poate totuși deduce că în zonele de frunte se pot regăsi și negri (zonele a VI-a și mai ales a XIV-a (denumită „Intreprinderea neagră”), inclusiv unii imigranți. La nivelurile superioare sînt în cea mai mare parte locuitori din zonele urbane (metropole, suburbii sau orașe mici). Ruralul este mai degrabă încadrat în partea a doua a listei. Zona agricolă (Agri-Business) cu poziția cea mai înaltă are de-abia poziția a XXVI-a iar la poziția XXIII se pot întîlni mici orașe cu industrie ușoară și ferme. Dealtfel fermierii sînt greu loviți de prețurile scăzute și supraproducție. Îi regăsim în cea mai mare parte pe ultimele locuri, inclusiv pe cei din „Centura cerealieră” (care ocupă doar poziția a 33-a, cu 20 mii mediana veniturii anual pe gospodărie).

Mai trebuie spus apoi că zonele de calitate a vieții nu sînt considerate date odată pentru totdeauna. Ele se modifică, oamenii care se aseamănă se grupează la un loc datorită condiționărilor materiale, dar și datorită împărtășirii unor idealuri comune. De asemenea se modifică anumite caracteristici ale unei zone sau alteia, ceea ce necesită cercetări longitudinale pentru o cît mai bună cunoaștere.

Din datele recensămîntului din 1987 se putea considera că dacă marea proprietate deține 1,1% din totalul gospodăriilor, așa numita clasă mijlocie cuprinde nivelurile de la 2 la 26, cu venitul median anual între 20—45 mii dolari și deținînd aproape 64% din totalul gospodăriilor (nu mai puțin de 55 milioane de gospodării), dar unele zone aparțin, prin multe caracteristici, clasei muncitoare, care a atîns un nivel relativ înalt de bunăstare. Clasele de jos, unde se manifestă într-un anumit grad lipsurile (sub 20 mii dolari venit median anual) dețin 35% din totalul gospodăriilor (circa 30 milioane de gospodării), unii se consideră a aparține, de asemenea, clasei mijlocii.

Pe totalul gospodăriilor se înregistrează un venit median anual pe gospodărie de 24.269 dolari, valoarea mediană a locuinței este de 64.182 dolari, iar 16,2% din populație este absolventă de colegii.

Desigur dincolo de semnificația informațiilor relevante privind zonele de calitate a vieții în S.U.A. apare întrebarea dacă o astfel de situație ar fi specifică României. Adică, dacă în condițiile cunoscute ce au caracterizat societatea românească, supusă unui proces declarat de omogenizare socială, s-au constituit totuși diferite zone de calitate a vieții. Observația liberă permite susținerea existenței unor astfel de zone. Ar urma ca o cercetare să le confirme și să releve caracterul acestora. Pentru a rezolva problema s-ar impune o dotare adecvată a instituțiilor care desfășoară activitatea de natură statistică, manifestarea dorinței și organizarea activităților necesare cercetării zonelor de calitate a vieții. În România sînt cel mult 8 milioane de gospodării iar analizele se pot efectua pe secțiuni, secții și circumscripții de recensămint.